

Kijk naar de vogels

Voorganger: Ds. Heleen Weimar
Regenboogkerk Hilversum

Schriftlezing Oude Testament: Genesis 1,20-23

Tweede Schriftlezing: Mattheüs 6,25-34

De taal der vogelen,
Hendrik Nico

Prediking

Gemeente van Jezus Christus,

De tuin bij ons huis grenst aan een sloot. In die sloot valt heel wat te zien. Graag kijk ik naar de meerkoetjes die er wonen, onze directe burens dus.

In het vroege voorjaar begint de bedrijvigheid van het bouwen van een nest, meestal aan de oever van de sloot. Het meerkoetenpaar werkt daarbij goed samen. De één komt aanzwemmen met een riethalm of tak of waterplant en geeft het aan. De ander, staande in het beginnende nest pakt het over en stopt het in het bouwwerk. Na ruim twintig dagen broeden komen de eieren uit en zie je vader en moeder meerkoet opeens rondzwemmen met een heel stel kleintjes. De jongen, met hun donzige rode kopjes, piepen luidkeels en onafgebroken om eten, de ouders stoppen ze eerst van alles toe, waterplanten en waterinsecten, later leren de kleintjes zelf hun eten op te duikelen. Dit is een enorm spannende periode, want de kleine meerkoetjes zijn een gewilde prooi voor snoeken en reigers. Voor meeuwen ook, maar die hebben we niet in Hoogland. Als van een nest maar één enkel jong overleeft, of helemaal geen, beginnen de meerkoeten aan een nieuwe leg. Dat kan zich herhalen tot ver in de zomer!

Vorig jaar werd door een voorjaarsstorm het nest van de meerkoeten volledig verwoest, toen de jongen nog maar net uit hun eieren waren gekropen. De ene meerkoetouder hield de pasgeboren kleintjes beschermend bij elkaar aan de oever van de sloot, de ander bouwde in zijn of haar eentje binnen een dag een heel nieuw nest! Wat een prestatie!

Kijk naar de vogels! Wat een vertederend en bewonderenswaardig schouwspel geven ze ons te zien.

Kijken naar vogels! Dat hebben velen van ons gedaan toen de documentaire *The March of the Penguins* uitkwam, in 2005. Ademloos keken we hoe de keizerspinguïns op Antarctica onder onbeschrijfelijk zware omstandigheden zorgen voor hun nageslacht.

In de vroege herfst trekken de pinguïns het ijs op, ver van de zee. Daar leggen de wijfjes één ei. De vrouwtjes vertrekken daarna onmiddellijk weer naar zee, waar ze voedsel verzamelen en een vetlaag aanleggen voordat ze in de lente terugkeren.

De mannetjes blijven in een groep achter in de poolnacht, bij temperaturen van soms wel 60 graden onder nul. Het ei houden ze op hun voeten onder een beschermende huidplooi. Omdat ze door het ei worden gehinderd in hun bewegingen, vasten ze maandenlang en overleven op hun vetreserves. Om de snijdend koude wind te overleven gaan al de dieren dicht bij elkaar staan en blijven voortdurend in beweging, zodat niet steeds dezelfde mannetjes aan de buitenkant staan.

Na twee maanden keert het vrouwtje terug en neemt de zorg van het net uitgekomen kuikentje over. De uitgeputte mannetjes, die ongeveer de helft van hun lichaamsgewicht hebben verloren, gaan terug naar zee, die ondertussen veel dichterbij is (het is dan lente en het winterpakijns is al gedeeltelijk gesmolten). Zijn de kuikens groot genoeg, dan gaan ze met de vrouwtjes ook naar zee.

De kuikens worden door de vrouwtjes opgevoed in een soort crèche. Wanneer de jongen ongeveer vier jaar oud zijn, beginnen ze zelf ook aan de lange tochten naar de broedplaats.

Kijk naar de vogels! Veel vogelaars in Europa hebben dat gedaan op de eerste zaterdag van oktober tijdens de Euro Birdwatch. Dit is een soort megavogeltrekking, waar in ons land vele telposten aan meedoen. En ook in bijna 40 andere Europese landen wordt die dag geteld.

Het doel van het evenement is niet allereerst het tellen op zich, maar om aandacht te vragen voor het lot van de trekvogels. Want helaas is dat in sommige landen hard nodig.

Vogels die uit ons land vertrekken om te overwinteren in warmere streken zijn bijvoorbeeld de boerenzwaluwen.

Hoe vinden die vogels de weg? Dat is een fascinerend fenomeen. Volgens een theorie oriënteren de vogels zich op hemellichamen. De dagvogels, die overdag vliegen, maken hierbij gebruik van de stand van de zon. Zwaluwen zijn dagtrekkers. De nachtvlieggers gebruiken voor hun oriëntatie de sterren.

Een andere theorie gaat uit van de mogelijkheid dat de vogels zich oriënteren op herkenningstekens vanaf de grond. Vooral de vogels die op grote hoogte vliegen maken hiervan gebruik, want ze kunnen makkelijk grote bergen, rivieren en dorpen zien en zich dan daar vervolgens op oriënteren.

Kijken naar vogels kan ons vervullen met grote verwondering. Wat zijn ze prachtig door God geschapen, met hun mooie kleuren en bijzondere vormen. En wat zijn ze gezegend met allerlei talenten, met muzikaliteit, met overlevingsdrang, met vliegkunst en veerkracht!

Verwondering om de schepping, dat roept het kijken naar vogels op, maar ook diepe bewondering voor de vogels zelf. Wat hebben ze veel over voor hun jongen! Wat hebben ze een uithoudingsvermogen. Wat maken ze vernuftige nesten. Wat weten ze zich aan te passen als het nodig is.

Wanneer Jezus in de Bergrede de vogels ons ten voorbeeld stelt, ('Kijk naar de vogels in de lucht: ze zaaien niet en oogsten niet en vullen geen voorraadschuren...') dan gaat het er dus niet om dat ze zo zorgeloos zouden flierefluiten en lanterfantten. Ze werken immers keihard. En ze zijn zo zorgzaam als wat (nou ja, behalve de koekoek).

Vogels zorgen voor hun jongen. Maar ze máken zich geen zorgen. Ze doen gewoon wat ze moeten doen. Ze houden zich aan de opdracht en de zegen die God de Schepper aan hen en de vissen gaf:

'Wees vruchtbaar en wordt talrijk en vul het water van de zee.

En ook de vogels moeten talrijk worden, overal op aarde' (Genesis 1,22).

Waar het Jezus om gaat, denk ik, met het wijzen naar de vogels, is dat ook wij ons, zonder zorgen, aan ónze opdracht houden, zonder bang te zijn dat we dan iets te kort zouden komen.

En wat is dan ónze opdracht, wat is de opdracht die wij ménsen van God hebben gekregen?

In het gedeelte dat we lazen formuleert Jezus die opdracht zo:

'Zoek allereerst Gods koninkrijk en zijn gerechtigheid.'

In de Bergrede, waar onze tekst deel van uitmaakt, is te zien dat Jezus deze gerechtigheid baseert op de wet van Mozes, kort samengevat in de Tien Geboden en heel kernachtig weergegeven in wat 'het grootste gebod' genoemd wordt: 'God liefhebben met alles wat in je is en je naaste als jezelf.'

Als je je daaraan houdt, als je je leven daarnaar richt, dan kom je op het spoor van de gerechtigheid.

Maar ook bij de schepping hebben wij mensen opdrachten gekregen, net als de vissen en de vogels. In het eerste scheppingsverhaal luidt die opdracht, die tevens een zegen is:

‘Weest vruchtbaar en wordt talrijk, bevolk de aarde en breng haar onder je gezag’
(Genesis 1,28).

In het tweede scheppingsverhaal luidt de opdracht weer heel anders, namelijk dat wij mensen de aarde (en allen die erop wonen) moeten dienen en bewaren – dat wil zeggen: er goed voor zorgen en beschermen tegen gevaar of kwaad (Genesis 2,15).

Als je je aan die opdracht probeert te houden, wanneer je dus van jezelf afziet en je richt op wat anderen nodig hebben, of wat de samenleving nodig heeft, of het stukje aarde waar jij woont, dan hoef je niet bang te zijn dat jij daar zelf de dupe van zou worden, dat je dan jezelf tekort zou doen en je zelf tekort zou komen.

Die angst op zich is heel begrijpelijk en ook herkenbaar. Het is niet voor niets dat Jezus met zoveel nadruk zegt dat we ons geen zorgen hoeven maken.

En het zou wel eens kunnen zijn dat Jezus in dit gedeelte van de Bergrede met name aan een heel concreet gebod denkt, het gebod van het sabbatsjaar.

Het is een oud agrarisch gebod, en het is maar de vraag of het ooit echt in praktijk is gebracht. Volgens het gebod van het sabbatsjaar mag er elk zevende jaar niet worden gezaaid, geoogst en gemaaid (dan moeten de mensen dus leven als de vogels!) Het doel was om het land rust te gunnen, dat allereerst, én om de arme mensen en de wilde dieren de gelegenheid te geven om vrij te eten van wat er vanzelf op zou komen. Ook Mozes die dit gebod voorlegde, snapte dat zoiets veel ongerustheid zou oproepen. En daarom voegde hij er de woorden van God aan toe:

‘Leef mijn bepalingen na... dan zul je onbezorgd in je land kunnen leven
(onbezorgd – dat woord klinkt hier dus ook!).

En mochten jullie je afvragen waarvan je het zevende jaar moet leven
als je niet mag zaaien en oogsten,
bedenkt dan dat ik jullie het zesde jaar zal zegenen
met een oogst die voor drie jaar toereikend is.’ (Leviticus 25,18-21)

Er spreekt zorgzaamheid uit deze wet. Voor de aarde en voor de mensen en de dieren die erop wonen. Maar het gaat ook om de gerechtigheid. Ook de wilde dieren, ook de mensen die niets bezitten hebben recht op wat de aarde ons geeft.

Het zal Jezus niet gegaan zijn om de herinvoering van bepaalde landbouwmethodes, maar om de principes die aan het gebod van het sabbatsjaar ten grondslag liggen: eerbied voor God, die zelf rustte op de zevende dag, zorgzaamheid voor wie of wat onze zorg en bescherming nodig hebben, gerechtigheid waarmee scheve verhoudingen worden rechtgezet.

Het lijkt mij dat we datgene wat we nodig menen te hebben, wanneer we proberen te doen wat God van ons vraagt, echt wel breder mogen opvatten dan alleen de basisbehoeften van voedsel en kleding. Soms hebben we kracht nodig, wanneer we ons, net als de vogels, aan onze opdracht proberen te houden. Soms uithoudingsvermogen. Soms gewoon een luisterend oor. Of creativiteit en vindingrijkheid. Soms wijsheid. En soms wel weer heel concreet: een inkomen, brood op de plank, een plek om te wonen.

Onze hemelse Vader weet dat we deze dingen nodig hebben, zegt Jezus. Maak je niet bezorgd. Kijk naar de vogels. Dan weet je het weer.

Amen